

ਕਿਰਿਆ-1 : ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੇਡੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (✓) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਓ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਜਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ, ਕਿੱਥੇ ਖੇਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਖੇਡ ਦਾ ਨਾਂ	ਕਮਰਾ/ਖੁਲ੍ਹਾ ਮੈਦਾਨ	ਖੇਡੀ ਹੈ
ਸ਼ਤਰੰਜ		
ਕਬੱਡੀ		
ਲੁਕਣ ਮੀਟੀ		
ਕੈਰਮ ਬੋਰਡ		
ਹਾਕੀ		
ਗੁੱਲੀ-ਡੰਡਾ		
ਖੋ-ਖੋ		

ਕਿਰਿਆ-2 : ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਨਪਸੰਦ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੋ—



ਕਿਰਿਆ-3 : ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਲਿਖੋ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਸਨ ?

ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ—ਅਧਿਆਪਕ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਟਲਾ-ਛਪਾਕੀ, ਖੋ-ਖੋ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਕੈਰਮ, ਕਬੱਡੀ ਆਦਿ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਥਾਨਕ ਖੇਡਾਂ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇ।

ਅਸੀਂ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣਾ, ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ, ਟੀ.ਵੀ. ਦੇਖਣਾ ਆਦਿ।

ਕਿਰਿਆ-4 : ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਆਓ ਲਿਖੀਏ ਕੌਣ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

ਮੈਂਬਰ	ਕੰਮ
(ਓ)	
(ਅ)	
(ੲ)	
(ਸ)	



ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- ਖੇਡਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਕੁਝ ਖੇਡਾਂ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ (Indoor) ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਤਰੰਜ, ਕੈਰਮ ਬੋਰਡ, ਗੀਟੇ ਆਦਿ।
- ਕੁਝ ਖੇਡਾਂ ਸਿਰਫ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ (Outdoor) ਵਿੱਚ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ- ਖੋ-ਖੋ, ਕਬੱਡੀ, ਹਾਕੀ ਆਦਿ।
- ਕੁਝ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਲਈ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਸਮਾਨ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕ੍ਰਿਕਟ ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਗੇਂਦ, ਬੈਟ, ਵਿਕਟਾਂ ਆਦਿ।



ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਤੁਸੀਂ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ ?

.....

.....

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਤੁਹਾਡੀ ਮਨਪਸੰਦ ਖੇਡ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

.....

.....

3. ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ—

(ਹਾਕੀ, ਗੀਟੇ, ਸਿਹਤਮੰਦ, ਮਨੋਰੰਜਨ)

(ੳ) ਖੇਡਾਂ ਸਾਡਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਅ) ਅਸੀਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

(ੲ) ਖੇਡਣ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਖੇਡਾਂ ਸਾਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

4. ਸਹੀ (✓) ਜਾਂ ਗਲਤ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉ।

(ੳ) ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

☐

(ਅ) ਖੇਡਣ ਨਾਲ਼ ਸਮਾਂ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

☐

(ੲ) ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

☐

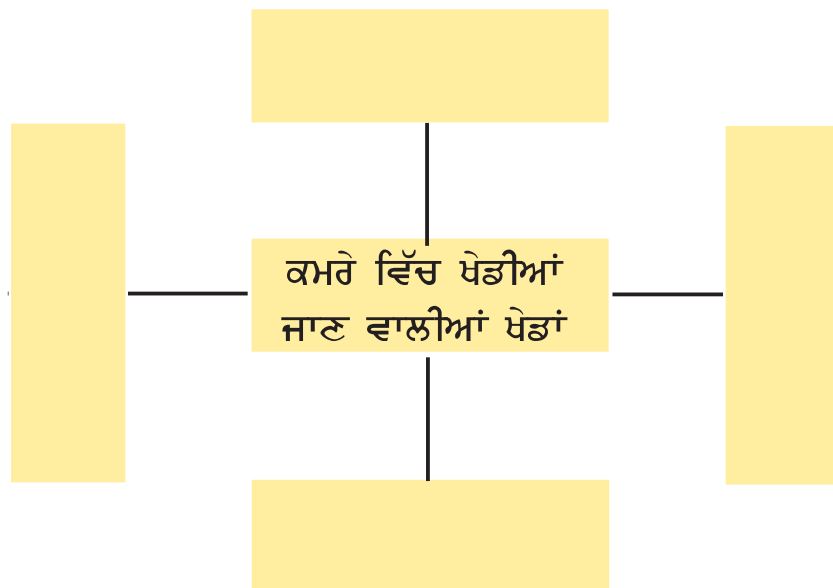
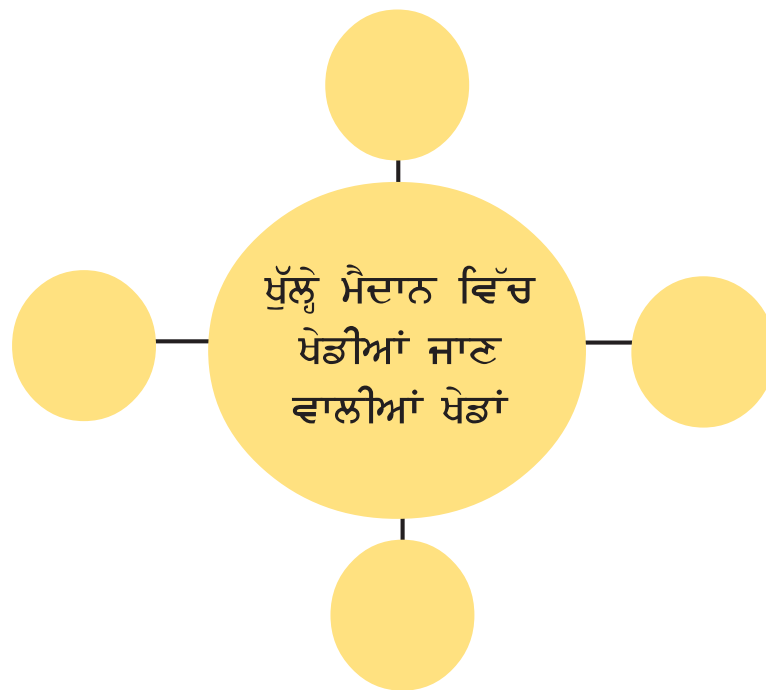
(ਸ) ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਲੜਾਈ ਕਰਨਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ।

☐

5. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

	ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ	ਇੱਕਲੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

6. ਦਿਮਾਗੀ ਕਸਰਤ





ਪਾਠ-5

ਪੌਦੇ-ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ

ਗੁਰਲੀਨ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਆਈ। ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਢੇਰ ਸਾਰੇ ਪੌਦੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰਲੀਨ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੌਦੇ ਲਗਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਗਰਾਉਂਡ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਪੌਦੇ ਲਗਵਾਏ।



ਤੀਸਰੀ ਕਲਾਸ ਦੇ ਕੁਲਵੰਤ ਨੂੰ ਗੁਰਲੀਨ ਵੱਲੋਂ ਲਾਇਆ ਪੌਦਾ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ, “ਮੈਡਮ ਜੀ ਇਹ ਕਾਹਦਾ ਪੌਦਾ ਹੈ ?”

“ਬੇਟਾ, ਇਹ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਪੌਦਾ ਹੈ।” ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਡਮ ਜੀ, ‘ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਪੌਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਹੈ’ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਬੋਲ ਪਏ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਇੱਕ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪੌਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣ ਜਾਵੋਗੇ।”

ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਲੇਟ ਅਤੇ ਚਾਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤਾੜੀ ਮਾਰਾਂਗੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨਪਸੰਦ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖੋਗੇ।”



ਬੋਹੜ



ਨਿੰਮ



ਸ਼ਹਿਤੂਤ

ਕਿਰਿਆ 1 : ਉੱਪਰਲੇ ਚਿੱਤਰ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬੁੱਝ ਲਏ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਅਮਰੂਦ, ਪੇਠੇ ਦੀ ਵੇਲ, ਖਜੂਰ ਅਤੇ ਪਾਪਲਰ ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਬੰਧਤ ਚਿੱਤਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ—



.....



.....



.....

.....

ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਸਭ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਤਣੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਤਣਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਧਾਗੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਤਣੇ ਨਾਪੋ। ਲੱਭੋ ਕਿ ਕਿਸ ਪੌਦੇ ਦਾ ਤਣਾ ਪਤਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਪੌਦੇ ਦਾ ਤਣਾ ਮੋਟਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਅਤੇ ਸ਼ਕਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਤਣਾ ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਸਫੈਦੇ ਦਾ ਤਣਾ ਸਫੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰਮਾ ਡੇਕ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛਤਰੀ ਵਾਂਗ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸਫੈਦੇ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੱਦੂ ਦੀ ਵੇਲ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ, ਘਰ, ਪਾਰਕ ਅਤੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਵੇਖੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ।



ਧਾਗੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਤਣਾ ਨਾਪਦੇ ਬੱਚੇ।



ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗ ਦੇ ਤਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

.....

.....

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2. ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਪੌਦੇ ਲੱਭੋ ਜੋ ਛਤਰੀ ਵਾਂਗ ਦਿਖਦੇ ਹਨ।

.....

.....

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3. ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਪੌਦੇ ਲੱਭੋ ਜੋ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਹਨ।

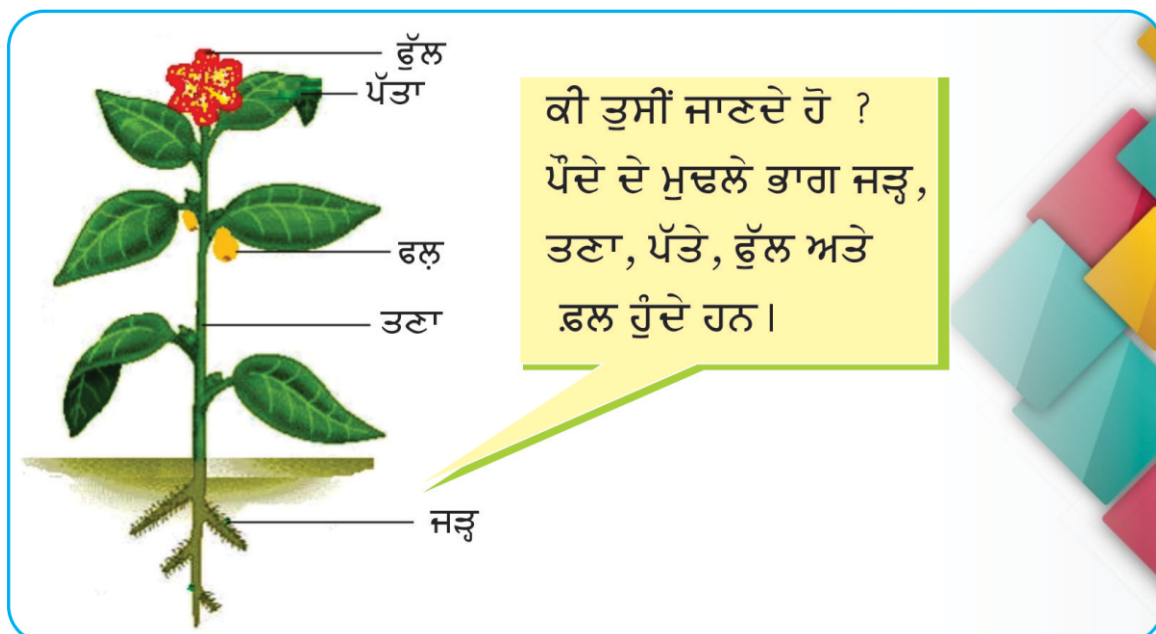
.....

.....

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4. ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਪੌਦੇ ਲੱਭੋ ਜੋ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

.....

.....



ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ‘ਮੈਨੂੰ ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗੀਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ’।
ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸਭ ਬੱਚੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ ਬਿਠਾ ਲਏ ਅਤੇ ਜਗਜੀਤ ਨੂੰ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਣ
ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਮੁਫਤ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਛਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ,
ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ,
ਆਰੀ ਤੇ ਕੁਲਹਾੜੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟਾ ਲਈਏ,
ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਆੜੀ ਪਾ ਲਈਏ।

ਅੰਬ, ਸੇਬ ਤੇ ਕੇਲਾ ਮਿੱਠਾ,
ਕਿਨੂੰ, ਸੰਤਰਾ, ਨਿੰਬੂ ਖੱਟਾ,
ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਫਲ ਮਿਲਦੇ, ਰੁੱਖ ਲਗਾ ਲਈਏ।
ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਆੜੀ ਪਾ ਲਈਏ।

ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ,
ਲੱਕੜੀ, ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਬਥੇਰਾ,
ਰੁੱਖਾਂ ਵਰਗੇ ਮਿੱਤਰ ਨਾ ਗੁਆ ਬਹੀਏ।
ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਆੜੀ ਪਾ ਲਈਏ।

ਮੀਂਹ ਪਵਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਦੇਂਦੇ,
ਵਿੱਚ ਦਵਾਈਆਂ ਵੀ ਇਹ ਪੈਂਦੇ,
ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਾ ਲਈਏ।
ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਆੜੀ ਪਾ ਲਈਏ।

ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਨਾਂ ਪੌਦੇ ਕੱਟੀਏ,
ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਜੋ ਰੁੱਖ ਨੂੰ ਪੱਟੀਏ,
ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜ ਪੌਦੇ ਲਾ ਦੇਈਏ।
ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਆੜੀ ਪਾ ਲਈਏ।

ਸਭ ਨੇ ਖੂਬ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੌਦੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕੁੱਝ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਰਿਆ-2 : ਹੇਠਾਂ ਕੁੱਝ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵਸਤੂਆਂ ਸਾਨੂੰ ਰੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ।

ਛਾਂ	ਦਵਾਈਆਂ	ਫਲ
ਕੁਲਫੀ	ਲੱਕੜੀ	ਪੈਂਨ
ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ	ਰੁੱ	ਸਾਈਕਲ
ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣ ਸਥਾਨ	ਕੱਚਾ ਭੋਜਨ	ਹਲਦੀ

‘ਮੈਡਮ ਜੀ, ਪੌਦੇ ਮੀਂਹ ਵੀ ਪਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ?’ ਰਾਜੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਹਾਂ ਬੇਟਾ, ਪੌਦੇ ਮੀਂਹ ਪਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਵਾ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੌਂ-ਖੋਰ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।” ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

**ਭੌਂ-ਖੋਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਪਰਤ ਦਾ ਖੁਰ ਜਾਣਾ ਹੈ।
ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਜਕੜ ਕੇ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭੌਂ-ਖੋਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।**

ਰਾਹੁਲ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬੋਲਿਆ, “ਫਿਰ ਤਾਂ ਪੌਦੇ ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਦੋਸਤ ਹਨ।” “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪੌਦਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰੋਗੇ ?” ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। “ਹਾਂ ਜੀ, ਹਾਂ ਜੀ” ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਨਪਸੰਦ ਪੌਦਾ ਨਵੇਂ ਦੋਸਤ ਵਜੋਂ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਰਣਦੀਪ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮੈਡਮ ਜੀ, ਕੀ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸੇਬ ਦਾ ਪੌਦਾ ਹੈ?” “ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ, ਸੇਬ ਦੇ ਪੌਦੇ ਬਹੁਤ ਠੰਢੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।” ਜਿਵੇਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲਾ।

ਪੌਦੇ ਦਾ ਨਾਂ	ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਮਿਲਦਾ ਹੈ
ਬਦਾਮ ਦਾ ਪੌਦਾ	ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ
ਨਾਰੀਅਲ ਦਾ ਪੌਦਾ	ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਗੋਆ
ਕਣਕ	ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਲੀਨ ਇੱਕ ਪੌਦੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਈ। ਇਹ ਪੱਤੇ ਗਾਜਰ ਘਾਹ ਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਣ ਨੂੰ ਕਾਹਲੀ ਸੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰਲੀਨ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੌਦੇ ਦਿਖਾਏ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਪੌਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਨ।

ਉਸਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ‘ਗਾਜਰ-ਘਾਹ’ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਉੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਵਾਈਆਂ ਛਿੜਕਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦਵਾਈਆਂ ਧਰਤੀ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।



ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ

- ਪੌਦੇ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਭਾਗ ਜੜ੍ਹ, ਤਣਾ, ਪੱਤੇ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- ਪੌਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਲੱਕੜੀ, ਫਲ, ਛਾਂ ਆਦਿ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
- ਭੂਮੀ-ਖੋਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੀ ਉੱਪਰਲੀ ਪਰਤ ਦਾ ਖੁਰਨਾ।
- ਸਾਨੂੰ ਰੁੱਖ ਲਗਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।



ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5. ਪੌਦੇ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਭਾਗ ਦੱਸੋ।

.....

.....

ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6. ਪੌਦਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ।

.....

7. ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ—

(ਖੱਟੇ, ਠੰਢੇ, ਛਤਰੀ, ਧਰਤੀ, ਸਾਫ਼)

(ੳ) ਪੌਦੇ ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਕਿੰਨੂੰ, ਸੰਤਰਾ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ ਫਲ ਹਨ।

(ੲ) ਕੱਦੂ ਦੀ ਵੇਲ ਉੱਪਰ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਬਰਮਾ ਡੇਕ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਹ) ਸੇਬ ਦੇ ਪੌਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਉੱਗਦੇ ਹਨ।

8. ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ।

(ੳ) ਕੇਸਰੀ ਲੱਗਣ ਵੱਲ ਓਸਨੂੰ, ਕਰੇ ਬਿਨ ਪੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਛਾਂ,
ਬੁੱਝੋਂ ਖਾਂ ਭਲਾ ਬੱਚਿਓ, ਕੀ ਇਸ ਰੁੱਖ ਦਾ ਨਾਂ।

ਗੰਨਾ

(ਅ) ਕਾਠ ਉੱਤੇ ਕਾਠ, ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਜਗਨਨਾਥ।

ਨਿੰਮ

(ੲ) ਇੱਕ ਸੋਟੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਵਿੱਚ ਭਰਿਆ ਮਿੱਠਾ ਪਾਣੀ।

ਕਰੀਰ

(ਸ) ਟਾਹਣੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ, ਫਲ ਮਿੱਠਾ, ਪੱਤੇ ਕੌੜੇ, ਗੁਣ ਮਿੱਠਾ।

ਬਦਾਮ

9. ਸਹੀ ਉੱਤਰ (✓) ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉ।

(ੳ) ਪੌਦੇ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਭਾਗ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਜਕੜ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਪੱਤੇ ☐ ਜੜ੍ਹਾਂ ☐ ਵੱਲ ☐

(ਅ) ਸਾਡੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗਾਜਰ ਘਾਹ ☐ ਕਿੱਕਰ ☐ ਨਿੰਮ ☐

(ੲ) ਭੋਂ-ਖੋਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।

ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਣਾ ☐ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁੱਕ ਜਾਣਾ ☐

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਖੁਰ ਜਾਣਾ ☐

10. ਸਹੀ (✓) ਜਾਂ ਗਲਤ (×) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉ।

(ੳ) ਸਾਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

☐

(ਅ) ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

☐

(ੲ) ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਧਰਤੀ, ਹਵਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

☐



ਪਾਠ-6

ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਪੱਤੇ

ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨਮੋਲ ਕੁਵੇਲੇ ਸੁੱਤੀ। ਅੱਜ ਐਤਵਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਨਮੋਲ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨਾ ਉਠਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਜਾਗਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਪੂਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਿਲਰੇ ਪਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਅਨਮੋਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮੰਮੀ, ਇੰਨੇ ਪੱਤੇ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ।”

ਮਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਬੇਟਾ ਰਾਤ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ ਹਨੇਰੀ ਵਗਦੀ ਰਹੀ”

ਅਨਮੋਲ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਪੱਤੇ ਸਿਰਫ ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਝੜਦੇ ਨੇ?”

“ਨਹੀਂ ਬੇਟਾ, ਸਰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।” ਇਸਨੂੰ ਪੱਤਝੜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।



ਪੱਤਝੜ

ਅਨਮੋਲ ਦੇ ਪਾਪਾ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਜਸਮਨਜੋਤ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਬੇਟਾ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ?”



ਕਿਰਿਆ-1 : ਚਿੱਤਰ ਵਿਚਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭ ਕੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।



1



5



2



6



3



7



4



8

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸਫੈਦਾ, ਕਮਲ, ਬੋਹੜ, ਪਿੱਪਲ, ਅਮਰੂਦ, ਪੁਦੀਨਾ, ਨਿੰਮ, ਕੇਲਾ।